

IMPACTMETING VAN BRIGHT ABOUT MONEY

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

IMPACTMETING VAN BRIGHT ABOUT MONEY

- eindrapport -

Y. Bleeker MSc (Regioplan)
dr. M. Witvliet (Regioplan)
dr. N. Jungmann (Hogeschool Utrecht)

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 – 531 53 15

Amsterdam, september 2015

© 2015 Regioplan, in opdracht van stichting Weet Wat Je Besteedt

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan.

Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Bright about Money.....	1
1.2	Vraagstelling.....	1
1.3	Onderzoeksgroep	2
1.4	Methode	2
1.5	Leeswijzer	3
2	Onderzoeksresultaten	5
2.1	Ontwikkeling op financiële competenties	5
2.2	Ontwikkeling en geslacht	6
2.3	Samenvatting.....	7
3	Conclusie	9
	Bijlagen	11
Bijlage 1	Stellingen in de vragenlijst	13
Bijlage 2	Uitkomst op schalen en stellingen	15

1 INLEIDING

Onderzoek toont aan dat jongeren het veelal lastig vinden om op een verantwoorde manier met hun geld om te gaan.¹ De stichting Weet Wat Je Besteedt (WWJB) ontwikkelt interventies die jongeren meer financieel zelfredzaam moeten maken. Een van deze interventies is Bright about Money dat WWJB samen met KPMG ontwikkelde.

Als onderdeel van het onderzoeksprogramma van het Lectoraat Schulden en Incasso van de Hogeschool Utrecht heeft RegioPlan van WWJB de opdracht gekregen om onderzoek te doen naar de impact van Bright about Money op jongeren die hieraan meedoen. In deze rapportage volgen de resultaten van deze impactmeting.

1.1 Bright about Money

Bright about Money² is een spel dat gespeeld wordt in de klas, waarin deelnemers een aantal dilemma's voorgelegd krijgen. Deze dilemma's representeren keuzes die jongeren ook in het dagelijks leven tegenkomen. Zo moeten jongeren in het spel bijvoorbeeld kiezen tussen uitgaan en thuisblijven, terwijl ze weinig geld hebben om vrij uit te geven. De dilemma's worden besproken met klasgenoten. Op deze manier worden de eigen keuzes met die van andere deelnemers vergeleken. De doelgroep van Bright about Money bestaat uit havo- en vwo-leerlingen tussen de 15 en 18 jaar oud.

1.2 Vraagstelling

De centrale vraag in dit onderzoek luidt:

In welke mate draagt de interventie Bright about Money bij aan het vergroten van de financiële zelfredzaamheid van havo- en vwo-scholieren van 15 tot en met 18 jaar oud?

Om deze vraag te beantwoorden is er een impactmeting uitgevoerd.

¹ Zie bijvoorbeeld Van der Schors, Madern en Van der Werf (2013). *Nibud Scholierenonderzoek 2012-2013*.

² Zie ook: <http://www.wwjb.org/projecten/bright-about-money-dilemmaspel/>

1.3 Onderzoeksgroep

De stichting Weet Wat Je Besteedt heeft scholen benaderd om deel te nemen aan de interventie. Op deze scholen is een gastles verzorgd waarin scholieren Bright about Money speelden. WWJB vroeg hen om op twee momenten een vragenlijst bij de scholieren af te nemen. De eerste vragenlijst werd ingevuld vlak voordat het spel werd gespeeld. De tweede vragenlijst werd ingevuld na het spelen van het spel. De eerste vragenlijst werd ingevuld door 221 respondenten. De tweede vragenlijst werd ingevuld door 66 respondenten (29,9% van de respondenten die ook de eerste vragenlijst hebben ingevuld).³ De impactmeting wordt uitgevoerd met gegevens van respondenten die zowel de eerste als de tweede vragenlijst invulden. In tabel 2.1 is te zien dat precies evenveel jongens als meisjes beide vragenlijsten hebben ingevuld.

Tabel 1.1 Geslacht van de respondenten

	Aantal	Percentage
Man	33	50,0
Vrouw	33	50,0
Totaal	66	100

1.4 Methode

Zoals gezegd vulde de onderzoeksgroep op twee momenten een vragenlijst in. Hierdoor kunnen we de ontwikkeling van de respondenten tussen de twee meetmomenten beschrijven. In dit licht kijken we naar drie financiële competenties:

- *Prioriteiten stellen in uitgaven.* Deelnemers kunnen bewuste keuzes maken als zij even minder te besteden hebben.
- *Verleidingen de baas blijven.* Deelnemers laten zichzelf in beperkte mate door reclames of door vrienden beïnvloeden.
- *Zelfinzicht.* Deelnemers kunnen hun uitgavenpatroon vergelijken met dat van anderen.

De drie bovengenoemde competenties staan centraal in Bright about Money. Indien de interventie effect heeft op de scholieren die hieraan deelnemen, verwachten we daarom dat deze competenties in de loop van de tijd zullen zijn toegenomen. Met deze aspecten sluiten we bovendien aan bij de competenties die het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) omschrijft.⁴ In de volgende paragraaf gaan we in op de manier waarop we de competenties hebben gemeten.

³ Dit percentage kan worden beschouwd als laag. Reden hiervoor is (waarschijnlijk) de beperkte bereidheid van docenten om de tweede vragenlijst in de klas te verspreiden.

⁴ Nibud (2012) *Goed omgaan met geld. Achtergronden bij de competenties voor financiële zelfredzaamheid*

1.4.1 Analyse

De competenties 'prioriteiten stellen in uitgaven', 'verleidingen de baas blijven' en 'zelfinzicht' zijn gemeten door een serie stellingen die te maken hebben met de desbetreffende competentie. Elke stelling kende vier antwoordmogelijkheden, namelijk 0 'Helemaal mee oneens', 1 'Meer mee oneens dan eens', 2 'Meer mee eens dan oneens' en 3 'Helemaal mee eens'. Een hogere score draagt positief bij aan de competentie. De score van respondenten op de competentie bestaat uit de gemiddelde score op de behorende stellingen. De stellingen zijn opgenomen in bijlage 1.

Door scores op de competenties tussen de twee meetmomenten met elkaar te vergelijken, kunnen we ontwikkeling op de drie competenties beschrijven. Bovendien kijken we naar de ontwikkeling op de onderliggende stellingen. Daarnaast kijken we naar verschillen tussen jongens en meisjes.

Scores tussen de meetmomenten en verschillen op basis van geslacht worden getoetst op significantie. Dit houdt in dat we kijken in hoeverre het waarschijnlijk is dat een gevonden resultaat daadwerkelijk bestaat of dat het op toeval berust. Dit doen we met T-toetsen.

1.5 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk kijken we naar de resultaten van de impactmeting. Eerst gaan we in op verschillen tussen het eerste meetmoment (voor het spelen van Bright about Money) en het tweede meetmoment (na het spelen van het spel). Vervolgens gaan we in op de verschillen tussen jongens en meisjes. Ten slotte presenteren we een samenvatting van de onderzoeksresultaten. In hoofdstuk 3 worden conclusies getrokken over de impact van Bright about Money op de financiële zelfredzaamheid van scholieren en plaatsen we enkele kanttekeningen bij het onderzoek.

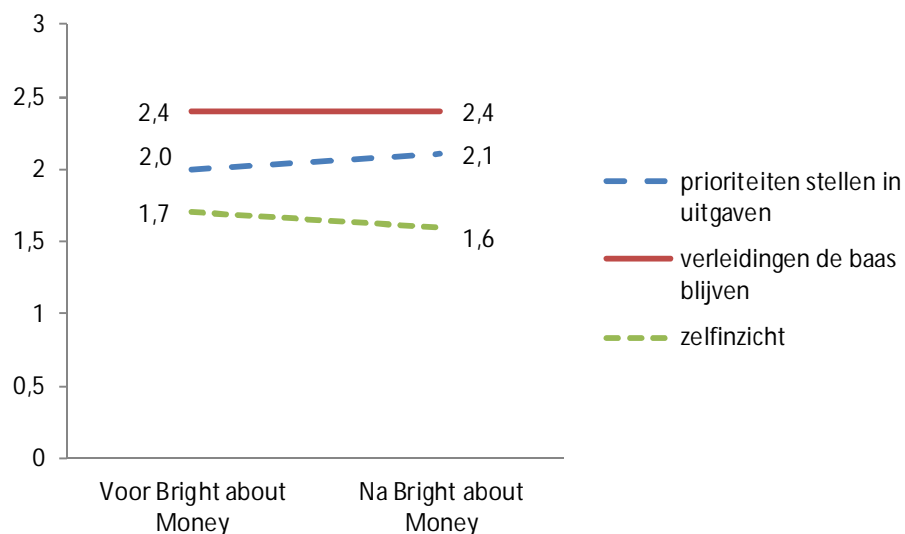
2 ONDERZOEKSRESULTATEN

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de impactmeting van Bright about Money. Eerst kijken we naar de ontwikkeling tussen het eerste meetmoment (voorafgaand aan Bright about Money) en het tweede meetmoment (na afloop van het spel) op de competenties ‘prioriteiten stellen in uitgaven’, ‘verleidingen de baas blijven’ en ‘zelfinzicht’. Daarna gaan we in op relevante onderliggende stellingen. Vervolgens kijken we naar verschillen tussen jongens en meisjes. Ten slotte presenteren we een samenvatting van de resultaten.¹

2.1 Ontwikkeling op de financiële competenties

Als we kijken naar hoe scholieren zich ontwikkelen tussen het moment voordat ze deelnemen aan Bright about Money en het moment nadat ze het spel gespeeld hebben, valt op dat zich er met betrekking tot de drie competenties geen significante verbeteringen voordoen. Figuur 2.1 geeft een weergave.

Figuur 2.1 Ontwikkeling van de scores op de drie competenties

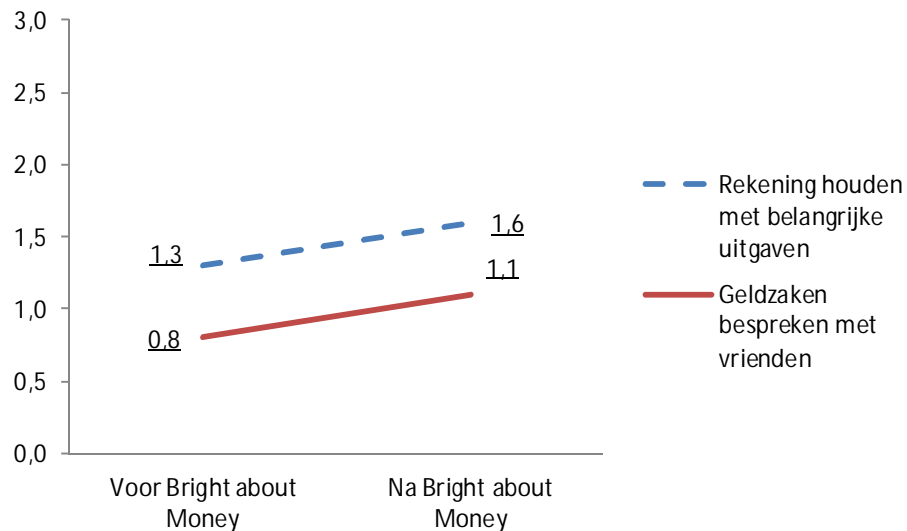
Uit bovenstaande figuur komt naar voren dat de scores op de competenties in de tweede meting niet significant anders zijn dan tijdens de eerste meting.

Wanneer we kijken naar de losse onderliggende stellingen, kan worden gesteld dat deelnemers op één stelling wel vooruitgang laten zien. Dit geldt voor de stelling ‘Als ik iets ga kopen, houd ik rekening met wat ik binnenkort

¹ In bijlage 2 zijn de uitkomsten van de competenties en alle losse stellingen opgenomen.

nog meer wil kopen'. Deze stelling is onderdeel van de competentie 'prioriteiten stellen in uitgaven'. In figuur 2.2 worden de gemiddelde scores getoond.

Figuur 2.2 Ontwikkeling van de scores op 'Als ik iets ga kopen, houd ik rekening met wat ik binnenkort nog meer wil kopen'

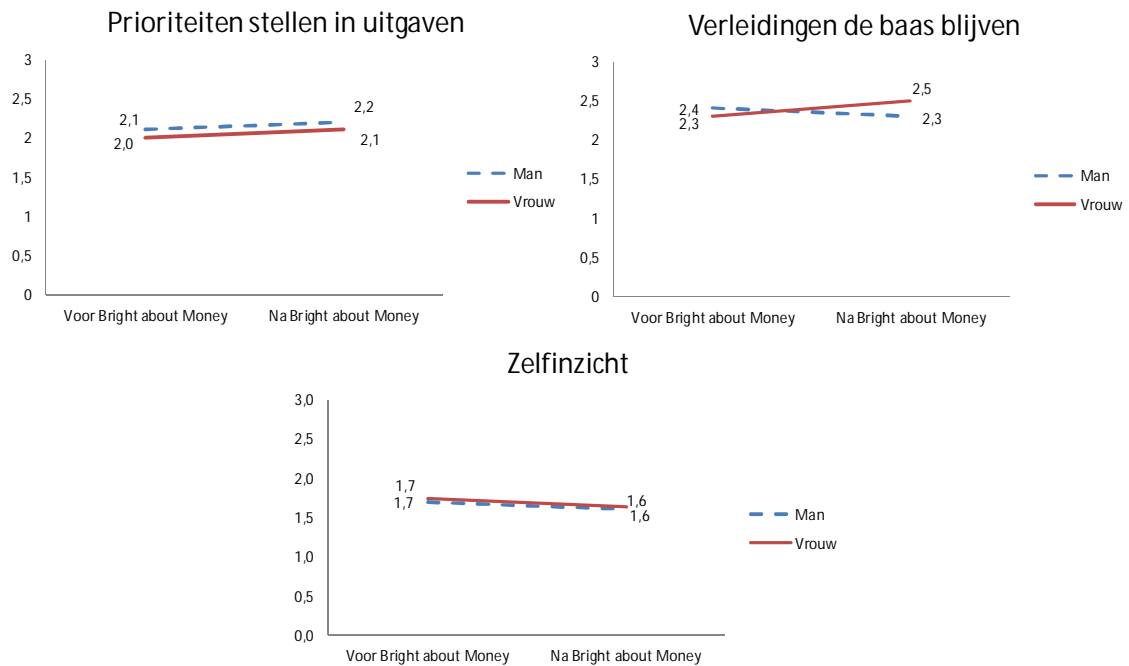

Uit bovenstaande figuur komt ten eerste naar voren dat deelnemers aan Bright about Money na het spelen van het spel aangeven meer rekening te houden met toekomstige uitgaven als ze iets gaan kopen. De gemiddelde score op de tweede meting (1,6) is hoger dan de gemiddelde score tijdens de eerste meting (1,3). Ten tweede blijkt dat deelnemers na het spelen van het spel aangeven vaker geldzaken te bespreken met vrienden. De score is immers (significant) gestegen van 0,8 naar 1,1. Op de overige stellingen was geen significante verandering waar te nemen op de tweede meting ten opzichte van de eerste meting.

2.2 Ontwikkeling en geslacht

Voor alle drie de competenties en voor beide meetmomenten geldt dat er geen noemenswaardige verschillen zijn gevonden tussen jongens en meisjes. Zoals te zien valt in figuur 2.3, verschillen de scores voor en na Bright about Money niet significant van elkaar.

Figuur 2.3 Verschillen tussen jongens en meisjes op de drie competenties

2.3 Samenvatting

Uit de analyses komt naar voren dat de gemiddelde scores op de competenties 'prioriteiten stellen in uitgaven', 'verleidingen de baas zijn' en 'zelfinzicht' na het spelen van Bright about Money niet significant veranderd zijn ten opzichte van voor het spelen van het spel. Als we echter kijken naar de onderliggende stellingen valt op dat scholieren na het spelen van het spel meer rekening houden met aankomende aankopen en bovendien meer geneigd zijn om geldzaken met vrienden te bespreken. Immers, de gemiddelde scores van de respondenten op deze twee stellingen is op het tweede meetmoment significant hoger dan op het eerste meetmoment. Voor de andere stellingen zijn geen noemenswaardige verschillen in de loop van de tijd te vermelden.

Jongens en meisjes verschillen niet van elkaar met betrekking tot de financiële competenties. De gemiddelde scores van jongens verschillen op beide meetmomenten niet van die van meisjes.

3 CONCLUSIES

In deze impactmeting is gekeken naar de mate waarin deelnemen aan Bright about Money bijdraagt aan de financiële zelfredzaamheid van jongeren. In dit licht keken we naar drie financiële competenties:

- *Prioriteiten stellen in uitgaven.* Deelnemers kunnen bewuste keuzes maken als zij even minder te besteden hebben.
- *Verleidingen de baas blijven.* Deelnemers laten zichzelf in beperkte mate door reclames of door vrienden beïnvloeden.
- *Zelfinzicht.* Deelnemers kunnen hun uitgavenpatroon vergelijken met dat van anderen.

Om de impact op deze competenties te kunnen beschrijven, hebben deelnemers aan Bright about Money twee keer een vragenlijst ingevuld. De eerste vragenlijst werd voor de start van het spel ingevuld, de tweede vragenlijst na het spelen van het spel. Door de scores voor het spelen van het spel te vergelijken met de scores erna kunnen we inzichtelijk maken hoe jongeren zich op de competenties ontwikkelen. Daarnaast keken we naar verschillen tussen jongens en meisjes als het gaat om financiële zelfredzaamheid. Ook hier gebruikten we de drie competenties.

WWJB benaderde scholen om deel te nemen aan Bright about Money. De eerste vragenlijst werd ingevuld door 221 jongeren, de tweede door 66 jongeren (29,9% van 221). De onderzoeksgroep bestond uit de 66 jongeren die beide vragenlijsten hebben ingevuld.

Op basis van de analyse kunnen er twee conclusies worden getrokken:

(1) In het algemeen kan worden gesteld dat de impact van Bright about Money beperkt is.

Op alle drie de competenties ('prioriteiten stellen in uitgaven', 'verleidingen de baas blijven' en 'zelfinzicht') laten de deelnemers geen significante voor- of achteruitgang zien. Hieruit kan worden afgeleid dat het deelnemen aan Bright about Money niet positief bijdraagt aan financiële zelfredzaamheid. Wanneer we kijken naar de losse stellingen waarop de competenties zijn gebaseerd, valt op dat jongeren na deelname aangeven dat ze meer rekening houden met toekomstige uitgaven als ze op het punt staan om iets te kopen. Deze stelling is onderdeel van de competentie 'prioriteiten stellen in uitgaven'. Ondanks dat er vooruitgang is waargenomen op deze stelling, kan worden geconcludeerd dat Bright about Money slechts in zeer beperkte mate bijdraagt aan financiële zelfredzaamheid van jongeren.

(2) Er is geen verschil tussen jongens en meisjes als het gaat om financiële zelfredzaamheid zoals gemeten door de drie competenties

In dit onderzoek zijn geen (significante) verschillen gevonden tussen jongens en meisjes als we kijken naar de competenties 'prioriteiten stellen in uitgaven', 'verleidingen de baas blijven' en 'zelfinzicht'. Voor alle drie de competenties geldt dat de scores zowel voor als na deelname aan Bright about Money niet significant van elkaar verschillen.

Kanttekeningen bij het onderzoek

Tot slot dienen er nog een aantal kanttekeningen bij deze impactmeting geplaatst te worden. De belangrijkste hiervan heeft te maken met het aantal respondenten waarop deze impactmeting is gebaseerd. Dit aantal (66 respondenten) kan als laag gezien worden. Dit brengt met zich mee dat het lastig is om significante, noemenswaardige verschillen te vinden. Het lage aantal respondenten is veroorzaakt door een grote uitval tussen de eerste meting en de tweede meting. Scholen en docenten waren slechts in beperkte mate bereid om ook de tweede vragenlijst bij leerlingen af te nemen. Door het feit dat non-respons dus sterk gerelateerd is aan de school waarop de leerling zit, kan selectiviteit in de (non-)respons niet worden uitgesloten. Ten tweede dient opgemerkt te worden dat de ontwikkeling van de financiële zelfredzaamheid van de deelnemers aan Bright about Money niet vergeleken is met een controlegroep van jongeren die het spel niet hebben gespeeld. Ten derde is niet gecontroleerd of de eerste vragenlijsten in elke klas vóór het spelen van Bright about Money zijn afgenomen. De kans bestaat dat (gast)docenten de eerste vragenlijst direct na het spel hebben afgenomen.

We kunnen niet uitsluiten dat de beperkingen van dit onderzoek van invloed zijn geweest op de uitkomsten van deze impactmeting. Dit geldt met name voor het hoge uitvalpercentage tussen de eerste en tweede meting en de kleine onderzoeksgroep als gevolg daarvan. Vervolgonderzoek moet erop gericht zijn om een grotere groep scholieren te ondervragen. Zo kunnen nauwkeurigere uitspraken te doen over de impact van Bright about Money of interventies gericht op het voorkomen van schulden bij jongeren in het algemeen.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Stellingen in de vragenlijst

Antwoordcategorieën:

- Helemaal mee oneens
- Meer mee oneens dan eens
- Meer mee eens dan oneens
- Helemaal mee eens

De stellingen met een asterisk zijn 'andersom gecodeerd'. Op deze manier draagt een hogere score telkens positief bij aan de competentie waar een stelling deel van uitmaakt.

Stellingen behorend bij de financiële competentie 'prioriteiten stellen bij uitgaven'

- Ik vind het lastig om uit te komen met mijn geld*
- Ik weet waar ik minder aan kan uitgeven als ik minder geld te besteden heb
- Ik vind het lastig om te voorkomen dat ik te veel koop omdat het goedkoper is*
- Als ik minder geld zou hebben, lukt het mij om mijn uitgaven daar op aan te passen
- Als ik iets ga kopen, houd ik rekening met wat ik binnenkort nog meer wil kopen
- Ik heb er wel eens spijt van als ik spullen heb gekocht*

Stellingen behorend bij de financiële competentie 'verleidingen de baas blijven'

- Ik koop spullen omdat anderen in mijn omgeving het hebben*
- Ik vind het lastig om mezelf niet door reclames te laten beïnvloeden*
- Reclame brengt mij altijd op het idee om iets te kopen*
- Als mijn klasgenoten/vrienden iets hebben, wil ik het ook*
- Ik maak me vaak druk om wat anderen van mijn aankopen vinden*
- Ik vind het lastig om mezelf niet door anderen of vrienden te laten beïnvloeden*

Stellingen behorend bij de financiële competentie 'zelfinzicht'

- Ik heb het met mijn vrienden over waar ik mijn geld aan uitgeef
- Ik vergelijk hoe ik met geld omga met hoe mijn klasgenoten/vrienden dat doen
- Ik denk vaak na over waar ik mijn geld aan uitgeef
- Als het gaat over omgaan met geld, weet ik wat ik goed kan en waar ik minder goed in ben
- Als ik niet uit zou komen met mijn geld, vind ik wel een oplossing
- Als ik niet uit zou komen met mijn geld, zou ik met mijn vrienden bespreken wat ik het beste kan doen

BIJLAGE 2

Uitkomsten op schalen en stellingen

Eerst presenteren we een tabel met de uitkomsten op de drie competenties 'prioriteiten stellen in uitgaven', 'verleidingen de baas blijven' en 'zelfinzicht'. Daarna volgen er tabellen met de losse stellingen.

Stellingen met een asterisk zijn 'andersom gecodeerd'. Op deze manier draagt een hogere score telkens positief bij aan de competentie waar een stelling deel van uitmaakt.

Tabel B2.1 Uitkomsten op de drie competenties

	Eerste meting		Tweede meting		T-waarde	p-waarde	N
	Gem.	Std.	Gem.	Std.			
Prioriteiten stellen in uitgaven	2,03	0,47	2,14	0,52	-1,75	0,09	66
Verleidingen de baas blijven	2,36	0,50	2,38	0,52	-0,32	0,75	66
Zelfinzicht	1,67	0,47	1,58	0,48	1,25	0,22	66

Noot: Gem. staat voor de gemiddelde score op de competentie; Std. staat voor de standaard deviatie, een maat voor spreiding; de t-waarde is de uitkomst van de toets op de verschillen tussen de metingen; de p-waarde is de waarde voor de significantietoets; N staat voor het aantal respondenten.

Prioriteiten stellen in uitgaven

Tabel B2.2 Stellingen behorend bij de competentie 'prioriteiten stellen in uitgaven'

	Eerste meting		Tweede meting		T-waarde	p-waarde	N
	Gem.	Std.	Gem.	Std.			
Ik vind het lastig om uit te komen met mijn geld*	2,18	0,91	2,27	0,95	-0,81	0,42	66
Ik weet waar ik minder aan kan uitgeven als ik minder geld te besteden heb	2,29	0,91	2,41	0,88	-1,13	0,26	66
Ik vind het lastig om te voorkomen dat ik te veel koop omdat het goedkoper is	2,08	0,96	2,06	0,88	0,11	0,92	65
Als ik minder geld zou hebben, lukt het mij om mijn uitgaven daar op aan te passen	2,05	0,86	2,20	0,82	-1,37	0,18	64
Als ik iets ga kopen, houd ik rekening met wat ik binnenkort nog meer wil kopen	1,69	0,95	2,05	0,84	-2,75	0,01	65
Ik heb er wel eens spijt van als ik spullen heb gekocht*	1,92	0,91	1,83	0,98	0,74	0,47	65

Noot: Gem. staat voor de gemiddelde score op de competentie; Std. staat voor de standaard deviatie, een maat voor spreiding; de t-waarde is de uitkomst van de toets op de verschillen tussen de metingen; de p-waarde is de waarde voor de significantietoets; N staat voor het aantal respondenten.

Verleidingen de baas blijven

Tabel B2.3 Stellingen behorend bij de competentie 'verleidingen de baas blijven'

	Eerste meting		Tweede meting		T-waarde	p-waarde	N
	Gem.	Std.	Gem.	Std.			
Ik koop spullen omdat anderen in mijn omgeving het hebben*	2,23	0,67	2,36	0,82	-1,22	0,23	64
Ik vind het lastig om mezelf niet door reclames te laten beïnvloeden*	2,39	0,86	2,45	0,79	-0,60	0,55	66
Reclame brengt mij altijd op het idee om iets te kopen*	2,15	0,90	2,26	0,73	-1,12	0,27	66
Als mijn klasgenoten/vrienden iets hebben, wil ik het ook*	2,42	0,68	2,38	0,74	0,44	0,67	66
Ik maak me vaak druk om wat anderen van mijn aankopen vinden*	2,52	0,68	2,41	0,72	1,02	0,31	66
Ik vind het lastig om mezelf niet door anderen of vrienden te laten beïnvloeden*	2,46	0,68	2,44	0,61	0,32	0,75	66

Noot: Gem. staat voor de gemiddelde score op de competentie; Std. staat voor de standaard deviatie, een maat voor spreiding; de t-waarde is de uitkomst van de toets op de verschillen tussen de metingen; de p-waarde is de waarde voor de significantietoets; N staat voor het aantal respondenten.

Zelfinzicht

Tabel B2.4 Stellingen behorend bij de competentie 'zelfinzicht'

	Eerste meting		Tweede meting		T-waarde	p-waarde	N
	Gem.	Std.	Gem.	Std.			
Ik heb het met mijn vrienden over waar ik mijn geld aan uitgeef	1,57	0,94	1,35	0,96	1,33	0,19	65
Ik vergelijk hoe ik met geld omga met hoe mijn klasgenoten/vrienden dat doen	1,20	0,87	0,95	0,82	2,05	0,05	65
Ik denk vaak na over waar ik mijn geld aan uitgeef	1,88	0,90	1,94	0,84	-0,46	0,65	65
Als het gaat over omgaan met geld, weet ik wat ik goed kan en waar ik minder goed in ben	2,06	0,74	2,12	0,76	-0,65	0,52	66
Als ik niet uit zou komen met mijn geld, vind ik wel een oplossing	2,32	0,73	2,12	0,83	1,66	0,10	66
Als ik niet uit zou komen met mijn geld, zou ik met mijn vrienden bespreken wat ik het beste kan doen	0,97	0,89	0,98	0,89	-0,12	0,90	66

Noot: Gem. staat voor de gemiddelde score op de competentie; Std. staat voor de standaard deviatie, een maat voor spreiding; de t-waarde is de uitkomst van de toets op de verschillen tussen de metingen; de p-waarde is de waarde voor de significantietoets; N staat voor het aantal respondenten.

Regioplan

Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T 020 531 531 5
E info@regioplan.nl
I www.regioplan.nl